קיב: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: וסש"ס מתוך) מפרש לא שנו אלא שאכרו בעדים אבל אכרו אלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך תימה דהיכי נאמן במגו דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעא"ב טרוד בפועליו ואמן מוקמין אותו כאילו אמר איני יודע מדפריך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה וא"כ מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו והוה חייב[א] דהוה ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בהגוזל בתרא (נ"ק דף קיח.) ובינמות בפרק האשה שהלכה (דף קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו בכי האי גוונא דאמר [ב]איה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה[ג] ואינה יודעת בברור שמת ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מעמו[ד]:

מבלל דאיכא קטנות. אע"ג דבפרק השולח (גיטין דף לו.) אמרינן תקנה גדולה התקינו שיהיו[ה] מפרסין שמותיהן בגיטין וכן בהגוזל קמא (נ"ק דף קג:) תקנה גדולה התקינו שאם [ו]יגיעה יתירה על הקהל כו'[ז] לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע[ח] ולא במקום אחר[ט]: **תקנות** קבועות. הא דנקט לשון רבים משום דקאי אכל הנשבעין ונוטלין בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דשכיר וגנזל ומחבל ומכגנבו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכגנבו שיהא נשבע ונוטל והגמרא לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר: **שקלוה** רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה **אשכיר.** וא"ת והלא אף בכופר הכל אייתי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה[י] ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא[כ] ומאי קאמר דשקלוה רבנן מבעל הבית וי"ל דאמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית ואפי' היכא דכופר הכל טפי הוה לן לחיובא בעל הבית שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שהיתה ראויה להיות על בעל הבית קאמר דשקלוה: **טרוד בפועליו הוא.** ומשום כמו איני יודע דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בהגוזל בתרא (נ"ק דף קיח.) הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך לך חייב ולא פלוג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו[ל]:

אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה. וא"ת מאי פריך וכי לעולם יסבא פעמים שאומר בעל הבית אמת[א] ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא שבועה תדע דלאי שבועה דאורייתא מבעל הבית דלא משבעינן ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה אבל כשמודה מקצת אשבע לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ושבע לשקר לפי שסבר שפרע וה"ע לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח וי"ל דגרלה לגמ'[ג] דלא"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל אשם לא היתה אלא אשבע בעלמא אמאי אקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחשיב ליה כאומר איני יודע ומשני להפיס דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע אבל בהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין צריך שבועה דלא שייך[ד] אספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע: **וניתיב** ליה בעדים. פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים אינו לא לתקן שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם יש לתקן וכן ניתיב ליה מעיקרא פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור וי"ל דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (שם לח.)[ד'] וא"ת לוקי[ט'] כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל וי"ל דניחא ליה לשנויי קלילה מידכר כדירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב[ט] יהודה ועוד אפי' לר"נ ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה ועוד דהפשט משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה: **שתים** קצצת לי בו'. המולית מחבירו עליו הרחיה ואם לא הבית רחיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דבלא שבועה אינו יכול להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא בריש כל הנשבעין (שבועות דף מו.) וא"ת דהכא קתני המולית מחבירו עליו הרחיה ובחזקת הבתים (ב"ב מה: ושם ד"ה נתנה) תניא דבקלילה נמי נשבע ונוטל וי"ל דברים כל הנשבעין פריך כי האי גוונא ומשני דהך בריישתא דחזקת הבתים ר' יהודה היא[ט'] **קציצה** מידכר דכירי אינשי. לא מצי לשנויי דהכא משום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי בששכרו שלא בעדים דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קלן דהכי פריך בפ' חזקת הבתים (שם דף מה:) בהלכה דאומן[י'] דהא ע"כ אייתי כשיש עדים דומיא דרישא[כ] דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל בששכרו בעדים כדאמרי' התם בשבועות (דף מה:) בהדיא וה"ע קיבא אייתי בשכרו בעדים ולא שמעו הקלילה או שמעו ושכחו ובחזקת הבתים דפריך רבא לגאיי דאמר אי לא רבא אע"ג דאיכא עדים יש לאומן חזקה ואי רבא אע"ג דליכא עדים אין לו חזקה מהאומן טליתו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה ואי דאיכא עדים ניחזי מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים ואע"ג דרבא אומן נאמן התם לא הוה מצי למימר דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקלילה דא"כ אף לדידיה תקשי דכיון דמשמע ליה דאייתי בכל ענין אפילו ברבא אי מייתי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן דבאיכא עדים ורבא לבולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני' [ט]ורבא דקאמר אלא לאו דליכא עדים (ולא רבא) אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שרבא להעמידו אף ברבא ואגיי דמשני ליה לא דליכא עדים ולא רבא הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא רבא וכגון שלא שמעו הקלילה אלא משום הקלילה בדליכא עדים אוקמה איהו הכי ועוד נרבא דאי משום מגו בעל הבית נאמן אמאי נקט שאולקין בקלילה ובגב לומר שאולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מד:) ועוד יש לתרץ דאפילו אייתי בששכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקלילה כדאמרינן בחזקת הבתים ובריישתא כולה בדליכא עדים דאיכא עדים ונוטל

הלכות גדולות שנו לאן. כאותם[ד] שמנו חכמים בנשבעין ונוטלין במס' שבועות (דף מד:) דשכיר וגנזל ומחבל וחנוני על פנקסו: **הני הלכה הינהו.** בתמיה. וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנות חכמים כדמפרש התם: **תקנות קבועות.** ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא יעלם והכא אקלוה לשבועה מבעל הבית ודשיוה אשכיר: **ויפקע.** יפסיד שכרו: **כי היכי דליגרוהו.** שלא יתנעו מלשוכרו אידלמא לומר משוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו: **על ברחיה אגר.** כשהוא צריך לפועלין על כרחו שוכרם: **על ברחיה מיפגר.** נשכר שצריך למזונות: **טרוד בפועליו.** וסבר שנתן לו ולא נתן: **ניתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה. ליתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה: **עריתא לזו מילתא.** לחזר בתר עדים כל היום: **וניתיב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בלפרא מקמי עבידתייהו דאי אתי שכיר לא מהימן: **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שמא יפלו ממנו: **אי הכי.** הבית טרוד ושכח: **אפי' עבר זמנו נמי.** ותבעו למחר להימנוהו לפועל:

גבי

דכירי ליה אינשי אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה תנן [ג]עבר זמנו אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמיה דלימטייה זמן חיוביה אבל

שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו'. [ו]שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הני הלכתא נינהו הני תקנות נינהו אלא אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דליתגרו ליה פועלים שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע כי היכי דליגרוהו בעל הבית על כרחיה אגר שכיר נמי בעל כרחיה איתגר אלא [א]בעל הבית טרוד בפועלים הוא אי הכי ניתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית וניתב ליה בעדים טריחא להו מילתא וניתב ליה מעיקרא שניהם רוצים בהקפה אי הכי אפי' קצ"ן נמי אלמה תניא [ב]אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר

מוסף רש"י

ומשום כדי חייו כו'. בתמיה (שבועות מה.). כי היכי דליתגרו ליה פועלים. שלא יטבע הוא ויפסידו פועלים לא יעלה עוד פועלים למלאכתו, שיגורו ממנו שהוא טופר בשכר פועליו (שם). כי היכי דליגרוהו. שלא יתפזרוהו בתופש שכרו אחר שקבלו (שם). בעל הבית על כרחיה אגר. פועלים כשהוא צריך לשם (שם). שכיר נמי בעל כרחיה איתגר. שהוא צריך למזונות (שם). טרוד בפועלים הוא. שנותן שכר לכמה פועלים וכשהוא שמעון לזה (שם). וניתב ליה בעדים. יתקנו תכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה (שם). וניתב ליה מעיקרא. ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה (שם). שניהם רוצים בהקפה. בעה"ב פעמים שאין מצויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוצא המעות עד הלילה לפרנסתו (שם). אי הכי. דמשום טרדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מייתי, אפילו קצץ נמי. אפילו נתלקו על הקלילה לימנוה לשכיר בשבועה (שם מה:). המוציא מחבירו. היינו אומן, עליו הראיה. צריך להביא עדים ולא יהא נתמן בשבועה (שם). אי הכי. דבעה"ב טרוד ושמא שכח, אפילו עבר זמנו נמי. אפילו תבעו שכיר לאחר שעבר זמן נגייתו המפורש (לעיל קז:) שכיר יום נוטה כל הלילה שכיר לילה נוטה כל היום, לישבע נמי שכיר ולשקול (שם).

רבינו חננאל

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. פירש רב נחמן תקנה קבועה שנו חכמים כאן, עקורה לשבועה מבעל הבית ושדיוהא אשכיר משום כדי חייו. ושקלינן וטרינן ג) ואסיקנה (בש)שניהם רוצים בהקפה. ומקשונן אי הכי אפילו בקציצה ישבע השכיר ויטול, אלמא תניא אומן אומ' שתים קצצתה לי והלה אומ' לא קצצתי לך אלא אחת, המוציא מחבירו עליו הראיה, ופרקינן קציצה ודאי דכיר בעל הבית, ולא אמרי' טריד היה בפועליו. אי הכי אפילו עיבר זמנו וכול', ופשוטה היא.

ג) עיקר התירוץ, שלא בעל הבית טרוד בפועליו' חסר מהספר.

מוסף תוספות

א. דאטו משום מיגו יהא נזכר יותר. תוס' שבועות מה: ב. דאשה נאמנת לומר מת בעלי על מטתו [אבל]. תוס' הרא"ש שבועות מה: ג. דזימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברה דמת. תוס' כתובות פז: ד. וי"ל דהכא כיון דאין טרוף שמא אלא ברי ואומר ודאי שלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טרוף ברי אע"פ שמסופק. תוס' שבועות מה: ה. העדים. תוס' שבועות מה. ו. ולא דייקינן מכלל דאיכא קטנות, וי"ל. תוס' הרא"ש. ז. כאן שנו גדולות. תוס' הרא"ש. ח. מכלל דבעלמא שנו קטנות. תוס' הרא"ש. [אבל] דהתם קרי ליה גדולות לפי שהיה בהן צורך גדול. תוס' שבועות מה. ט. ולא נתקנה שבועת היסת עד בימי רב נחמן. תוס' שבועות מה. י. ולאו דוקא פועליו דאפי' אין לו אלא פועל זה דינא הכי אלא טרוד בעסקיו קאמרינן, והכי אמרינן בירושלמי (ריש פ"ז דשבועות) אמר רבי בון בעה"ב ע"י שעסקיו מרובים תקנו לו שישבע השכיר ויטול. ממוקי יוסף. יא. שפרע. תוס' הרא"ש. והשכיר משקר. תוס' הרא"ש שבועות מה. יב. בפרק כל הנשבעין (שבועות מד:). תוס' הרא"ש. יג. דבהא פליגי דר' יהודה לא חשיב ליה דודאי שכח אלא ספק הילכך במודה מקצת שמוטל עליו קצת לשלם הימנוה לשכיר אולי שכח בעל הבית, אבל לא בכופר הכל [משא"כ]. תוס' הרא"ש. יד. דאמרינן התם מתוך שאינו יכול לישבע משלם. תוס' שבועות מה. טו. לרב נחמן ולר' יוחנן. תוס' הרא"ש. טז. [דסבר] דקציצה נמי לא דכיר דטרוד הוא בפועליו. תוס' ב"ג מה: יז. וכיון דליכא עדים נאמן בעה"ב במיגו דלא שכרתיך מעולם כדאמרינן לקמן, וי"ל. תוס' הרא"ש שבועות מה:

גני בעל הבית. כלומר בזכותא דבעל הבית איכא תרי חזקי לזכותו: **והא מצבע ליה קמן.** ומה עדים שתבעו אותו מלגיריכין: **ודלמא לנכר הכי.** לחזלי עדים מהתם פרעיה בו ביום ולא עבר בבל תלין: **כל זמנו.** עד שעבר עליו: **ונעולם.** בתמיהה. ובשביל שתבעו כל היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם רולה בעה"ב לישבע לא נאמין וכי כל כך השהה שכיר שכרו: **א"ר חמא בר עוקבא לכנגד כל היום של הביעה.** יום אחד לאחר זמנו נתנו לו חכמים לישבע ויטול: **מתני' המלוה את חבירו.** והגיע זמן ולא פרע לו: **לא ימשכננו.** **אפי' בשוק אלא בב"ד: ולא יכנס לביתו.** בגמ' מפרש במאן קאי: **היו לו שני בתים.** וחובו בנגד שניהם ומשכנו בשניהם: **נוטל אחד ומחזיר אחד.** בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו לו משום החזרת הבעוט ויעבוד את השני וכשיצטרך זה לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את השני לכמה מפרש ואחזיר מחזיר את הכר בלילה ואת הממחרישה ביום: **מת.** הלוה אין משיב הבעוט ליורשין שאין כאן מלות הבעוט אלא ימכרנו ויגבה חובו דהשב תשיב לו כתיב[ב] ולא ליורשין: **שלשים יום.** זמן ב"ד: **גמ' ושליח ב"ד מנתח נחוחי.** אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רוחהו בשוק ומנתק דבר שאוחז בידו ממנו: **ממשכנין.** משמע בתוך הבית: תבילה מתוך הבית משמע דהא ריחיים וכבר בגו ביתא שכיחי: **נעולם בנעל חוב.** קאמר ולא תידוק מינה הא כלים אחרים חבוב דבכלים אחרים עובר משום לא תבא אל ביתו ולהכי איצטריך להוסיף לאו שני משום ריחיים וכבר ואל משום לא תבא אל ביתו: **ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד.** ויוליא אליך את הבעוט וכי איני יודע שהאיש יוליאנו אלא מי יוליאנו אם לא בעה"ב: **מאי לאו לרבות שליח ב"ד בו.** שיכנס לתוך הבית וה"ק והאיש דהוא שליח ב"ד ואשר אתה עושה בו יוליא אליך: לא

אבל מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול התם תרי חזקי הכא חדא חזקה גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר משום [1]בל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו והכא חדא חזקה: אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: **והא** (ג) קתבעו לקמן א"ר אסי [א]שתבעו בזמנו ודלמא לבתר הכי פרע אמר אביי שתבעו כל זמנו ולעולם (ד)(לא פרע ליה) א"ר חמא בר עוקבא [2]כנגד אותו היום של תביעה: **מתני' [3]המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד** [ד]ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר [2]בחוץ תעמוד [ה]היו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד (ו)[ו]ומחזיר את הכר בלילה ואת הממחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו רשב"ג אומר אף [ז]לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום ומשלשים יום ולהלן מוכרן בב"ד: **גמ' [3]אמר שמואל** (ג)[ח]שליח ב"ד מנתח נחוחי אין אבל משכוני לא והתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנין [7]א"ל שמואל אימא לא יתחנו אלא בב"ד הכי נמי מסתברא דקתני סיפא לא יכנס לביתו ליטול משכונו מני אילימא בעל חוב מרישא שמע מינה אלא לאו שליח ב"ד אי משום הא לא איריא (ט) [ט]ה"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנים ובעל חוב אפי' נחוחי נמי לא (ג) שלא יכנס לביתו ליטול משכונו מתיב רב יוסף [3מ]לא יחבל ריחים ורכב הא דברים אחרים חבל [4]לא תחבל בגד אלמנה הא של אחרים תחבל מאן אי נימא בעל חוב הא כתיב [5]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אלא לאו שליח ב"ד תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן קמיה דרב יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם בבעל חוב ולעבור עליו בשני לאוין ת"ש ממשמע שנאמר [2]בחוץ תעמוד איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה תלמוד לומר [2]והאיש לרבות שליח בית דין מאי לאו שליח בית דין כלוה לא

אינו עובר אלא בזוקר ראשון אלא הכי פירושו ולעולם שכיר נשבע ונוטל אין זו תקנה טובה שיהא נאמן [ד] לעולם לומר לא פרע לי: **מחזיר את הכר בלילה.** גרים תמורה (דף ו. ושם ד"ה מחזיר) פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי השבת הבעוט דאמר רחמנא לא תעבוט עבוטו ותנן מחזיר את הכר בלילה אלמא דמהני [ה] וקשה דמנליה דמתני' איירי במשכנו באיסור [1] ות"ל דסמיך אברייתא דלהו מלילאת (לעיל דף לא:) דקתני משכנו אלא בגרשות מנין כו' דא"כ מאי קשה לן דהא בברייתא גופה ילף מהשב תשיב כדמשני התם בביתו וי"ל דסמיך אמעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו אלא בגרשות א"נ סמיך אברייתא דלקמן (דף קיד:) דמתרץ לה רב ששת המלוה [את] חבירו אינו רשאי למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שייך להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משם אלא יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתרץ אפילו הלא הכלכתא כדאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו.[ו]) ובריתא דלהו מליאות (לעיל דף לא:) דקאמר אין לי אלא במשכנו בגרשות אין צריך לומר דשמואל יהפוך ויאמר אין לי אלא משכנו אלא בגרשות אלא יעמידנה כתנא דפליג אתנא דקאי כוותיה ויהפוך הדרשה:

ואת המחרישה ביום. קשה לר"ת דתניא בסוף פירקין (דף קמז.) חבל זוג של ספרים ומת של פרות חייב משום ב' כליס ופירש בקונטרס[ז] פרות החורשות[ח] וחייב עליהם החובלן לפי שעושין אוכל נפש[ט] א"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר [י] הא עבר כי נפש הוא חובל (דבריס כד) ועוד[י] דאין נראה לחייב אלא דוקא דומיא דריחיים וכבר שמתקנים האוכל עלמו בכלי [א] לכן מפרש ר"ת למת פרות היינו פרות המרכסות בתבואה וגרים ר"מ נמי זוג של מספרים ולא גרסינן זוג של ספרים[יא] וכן גרים ר"מ והם תספורת של ירק או לגזוז בית השמיטה כדאמרינן בבכורות (דף כה.) אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחרישה דהכא לאו היינו מחרישה שחורשין בה את הקרקע דנראה דלא מיחייב בהשבת הבעוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם והנאתו[יג] ועוד דמוקי בגמ' במחרישה דכספא ואין דרך לחרוש קרקע במחרישה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו מגרדתא שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ[יד] דלאמר בפרק חבית (שבת דף קמז:) עבדא ליה אימיה מגרדתא דכספא וכן בפרק מליאת האשה (כתובות דף סח.) במחרישה דכספא פר"ח דהיינו מגרדתא: **אימא לא יתחנו אלא בבית דין.** ות"ת מגין[טו] דיתום אסור לגבות חוב ואומר ר"י דמדרבנן הוא דלאמר בסמוך בעל חוב ניתום נמי לא גזירה שמא יכנס בביתו: **וחסורי מיחסרא והכי קתני.** תימה דקאמר חסורי מיחסרא כדי לדחות וי"ל דאין לחוש כיון שאינו מגיה כ"כ ורוב ספריס גרסי הכי קאמר:

מטה

גמ' [ב] תוס' ד"ה ואת. לכן מפר"ח כו' ועוד גראה לר"ת כו'. נ"ב וכן פי' הרא"ש ועוד אבל הרמב"ם ומגמ"ן ורשב"א ופ"פ מפרשים כפירש"י המולאות וכן מחריס דמתני' מחריסה ממש וקושית תוס' תירץ בפה"ת דמתני' מייירי בעבר ומשכנו וכמה מתוכן קושית תוס' ד"ה מחזיר כו' ומש"ש זל אהריס ר"ל בשעת מלאכה דאי"ל להחזיר כלי אוכל נפש אלא בשעת מלאכה ודוקא הצריך לגוף אדם או כלי א"ל אבל ש"ד כמו לוחות כו' מ"ל. והרמב"ן והרשב"א תירלו דלקי בשבת לכתחלה מותר למשכן אלא בשעת מלאכה כלי א"ל וכ"ה בירושלמי אבל דעת הרמב"ם כזה כדעת תוס' דכלי אוכל נפש אסור לעולם למשכן ואם משכנו חייב להחזיר מיד והרא"ש תירץ דמתני' מייירי בנתנו מדעתו ואפ"ש חייב להחזיר כו' וכ"כ הרמב"ם אחד כו' ואחד שנתנו לו מדעתו וכמ"ש בש"ע סס (בח"מ סי' לז) סעי' טו וע"ש בסעי' יב דפסק דכלי א"ל מחזיר מיד וע"ש בהג"ה אבל בסוף סעי' ו' כתב ומחזיר לאותם בשעת מלאכה והעיקר כדעת רמב"ם דמחזיר מיד:

רבינו חננאל

עיבר זמנו אינו נשבע ונוטל, ואם יש עדים שתבעו נשבע ונוטל. אוקימנה אם יש עדים שתבעו בזמנו, פיר' שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום, נשבע ונוטל. ומקשינן, ולעולם נשבע ונוטל, אמ' רב חמא בר עוקבא כנגד אותו היום של תביעה, כלומר למחר כל היום נשבע ונוטל, כנגן שומרת יום כנגד יום, כך בכאן, יש לו עדים שעשה לו פעולה ביום ראשון ותבעו לילי שני כולו ולא נתן לו, למחר כל היום השני נשבע ונוטל, אבל מיום שלישי ואילך נשבע בעל הבית. **המלוה את חבירו** לא ימשכננו אלא בבית דין, לא יכנס בביתו ליטול משכונו. אמ' שמואל ושלוח בית דין מנתח נחוחי, כלומר שליח בית דין שומט ונוטל מידו של לוה בתורת עבוט, כלים וכיוצא בהן, אבל ליכנס לביתו ולמשכנו אינו רשאי. איני והתנן לא ימשכננו אלא בבית דין, מכלל דבית דין משלחין וממשכנין. ודחי הכי תני מתניתין לא יתחנו אלא בבית דין. הכי נמי מסתברא מדקתני סיפה וכול', ופשוטה היא. תא שמע ממשמע שנא' לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו, איני יודע שהאיש בחרץ עומד, מה תלמוד לומר בחרץ תעמד והאיש אשר אתה נושה בו, לרבות שלוח בית דין כלוה, וכך פירוש המקרא בחרץ תעמד הזהיר למלוה שלא יכנס, אלא האיש שהוא שלוח בית דין עם האיש אשר אתה נושה בו והוא הלוה, יוציאו אליך את העבוט החוצה, הנה שלוח בית דין והלוה נכנסין ומוציאין המשכון למלוה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא קתבעי ליה קמן: (ב) שם משום הא לא מריא (הכי קאמר) תפ"מ וע"ב ס"א חסורי מיחסרא והכי קתני: (ג) שם נתוחי נמי לא גזירה שמא יכנס לביתו: (ד) תד"ה קפילה וכו' אם יודעין שנכרו כדפרישית וכן משמע בפ': (ה) ד"ה השתא שהרי לא השהה אותו אלא: (ו) ד"ה וכי שכיר וכו' לבדו נמי לא תשיבא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואת. לכן מפר"ח כו' ועוד גראה לר"ת כו'. נ"ב וכן פי' הרא"ש ועוד אבל הרמב"ם ומגמ"ן ורשב"א ופ"פ מפרשים כפירש"י המולאות וכן מחריס דמתני' מחריסה ממש וקושית תוס' תירץ בפה"ת דמתני' מייירי בעבר ומשכנו וכמה מתוכן קושית תוס' ד"ה מחזיר כו' ומש"ש זל אהריס ר"ל בשעת מלאכה דאי"ל להחזיר כלי אוכל נפש אלא בשעת מלאכה ודוקא הצריך לגוף אדם או כלי א"ל אבל ש"ד כמו לוחות כו' מ"ל. והרמב"ן והרשב"א תירלו דלקי בשבת לכתחלה מותר למשכן אלא בשעת מלאכה כלי א"ל וכ"ה בירושלמי אבל דעת הרמב"ם כזה כדעת תוס' דכלי אוכל נפש אסור לעולם למשכן ואם משכנו חייב להחזיר מיד והרא"ש תירץ דמתני' מייירי בנתנו מדעתו ואפ"ש חייב להחזיר כו' וכ"כ הרמב"ם אחד כו' ואחד שנתנו לו מדעתו וכמ"ש בש"ע סס (בח"מ סי' לז) סעי' טו וע"ש בסעי' יב דפסק דכלי א"ל מחזיר מיד וע"ש בהג"ה אבל בסוף סעי' ו' כתב ומחזיר לאותם בשעת מלאכה והעיקר כדעת רמב"ם דמחזיר מיד:

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ו ועיין שם סמג לאוין קפא טור ש"ע מ"מ סי' פט פעי' ג: קכח ג ד מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' ק פעי' ו:

קכט ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:

קל ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' טו:

קלא ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' יח:

קלב ח ט מיי' שם הל' ד ועיין שם טוש"ע שם סעי' ו:

י [מיי' שם הלכה ט]:

תורה אור השלם

1 לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

2 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא

3 לֹא יַחְבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל: דברים כד ו

4 לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחְבֹּל בֶּגֶד אַלְמָנָה: דברים כד יז

5 כִּי תַשֶּׁה בְּרֵעֲךָ מַשֵּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: דברים כד י

מוסף רש"י

וכי שכיר עובר על בל תגזול. לקבל שכרו ג' פעמים (שבועות מה:).

מוסף תוספות

א. משום דרמי אנפשיה ומידכר. תוס' הרא"ש. ב. דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול. תוס' שבועות שם. ג. וכי משני הכא תרי חזקי וכו' לא בא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות נינהו. שם. ד. בשבועה לעולם. ר"פ ע"ש שפיס כן גם כרש"י. ה. דאי לא מהני לא היה תפיסתו תפיסה והיה לו להחזירם לבעלים מכל וכל. תוס' תמורה ו. ו. דלמא במשכנו שליח בית דין קאמר דמחזיר הכר בלילה והמחרישה ביום דלא עבר, אבל היכא דעבר אימא לך דלא מהני. תוס' תמורה ו. ז. דהיינו צמד של. תוס' הרא"ש. ח. בצמדן. תוס' הרא"ש. ט. אלמא אפילו הפרות אין לו לחבול כ"ש המחרישה. תוס' הרא"ש. י. בלאו הך דהכא אין נראה פירושו. תוס' הרא"ש. יא. דאין עושין בו אוכל נפש, ואם מפני שמשתכרין בו וקונין בשכר אוכל נפש, א"כ כל הכלים נמי. פסקי הרא"ש פימן מ"ת. יב. א"נ שגרוזין בו אחר השחיטה במקום הבהוב כדמוכח בביצה פרק המביא כדי יין (לד.). תוס' הרא"ש. יג. ואינו אוכל נפש, כדכתיב (שמות כב) כי היא כסותו לבדה ושכב בשמלתו וגו', ודבר שהוא אוכל נפש אינו רשאי לחבול כלל. תוס' הרא"ש. יד. דדרך רחיצה ביום. תוס' הרא"ש. טו. לשמואל. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מטה ומטה. [א]כפ' שוס היתומים (ערכין דף כג:) לא תני אלא מטה המועלת [ב]משום דמועלת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר נמי הכא מטה ומטה ומצע ובפ' אע"פ (כתובות דף סד:) גבי משרה אשתו על ידי שליח בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ משום דהתם קודם שנאמת לו לא היה לה [ג]אלא חדא מטה[ד]: **השתא** זבוני מזבנינן. הכסת והכר שיש לו בעין סדורי מסדרינן בתמיה פירוש ואמן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לגורך שניס עשר חדש כמו שעושין בערכין [ד]: **נימא** ליה לא עלי דידי רמית. לאו אמתני' [ה] פריך אמאי מחזיר לו הכר דא"כ למה המתין עד כאן [ו] ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום ועוד וכי לא ידע דכתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתכוין לו אלא גרשה דאבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן לאוין לאותה איצטלא ואמאי [ז] כיון דאינו לובשה אלא לכבוד ולנוי בעלמא [ח] למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהליה ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי [ט] ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה לדקה והטיל עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה [י]: הקדש

לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש [1]אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא בבעל חוב כשהוא אומר [2]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הרי בע"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא [כ]דתניא [א]שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון שנאמר [3]בחוץ תעמוד והאיש ותניא אידך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו [ב]ולא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש [א] [ג]ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו [ד]אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין כלפי לייא עיקר סידור בערכין כתיב אלא אימא כדרך [ה]שמסדרין בערכין כך [ו]מסדרין בבע"ח אמר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דזג עלה כדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותיהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה [ז]ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה [ח]גרמידי תני תנא קמיה דרב נחמן כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח א"ל השתא זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה ומי מזבנינן ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום תנא כרשב"ג תנא קמיה והכי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מכאן ואילך מוכרן בב"ד וממאי דכי קאמר רשב"ג זבוני לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מכאן ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליכא מידי דלא חזי ליה דאמר אביי [ט]רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג [י]דתנן [כא]לא את הלוף ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון [כב]דתנן בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מכותיהן בשבת שכן דרכן לסוף בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא [כג]הרי שהיו נושין בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דיהיב ליה מאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה בשלמא כר וכסת חזי ליה דביני ביני אלא מחרישה למאי חזיא [כד]אמר רבא בר רבה [כה]מחרישה דכספא מתקיף לה רב חגא ולימא ליה לאו עלי קרמית אמר ליה אביי איברא

לעופות: **לעורבים.** וישראל בני מלכים ויש להם לגדל עורבים לנוי ולשמוח: **שכן דרכן לסוף בחול.** בלא שום מכה הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד [כה] (דכי גזרו) רבנן משום שחיקת סממנין: **מפשיטין אותה ממנו.** לפרוע לבעל חוב את חובו: **בשלמא כר וכסת.** דתנן במתניתין איכא למימר מוכרן דקאמר רשב"ג לביני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו וביני ביני יטול בחובו: **אלא מחרישה.** דקתני במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני ביני איכא: **וימא ליה.** מלוה: **לאו עלי דידי רמית.** לפרנסך: איברא

מסדרין לו מהן, וקימא לן כרבנן. וגמרינן מיכה מיכה מערכין. ומתני' הא אמרה (ערובין כד.) אחד המקדיש נכסיו ואחד המערין עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו כול', ואם להקדש לא משתעבדי קל וחומר להדיוט, הילכך אין נכנס

כול' ג). **ואוקימנה** חדא מיטה דיתיב עלה ואכיל וקאי ומשי ז) ד' אמות ואזיל וגני במיטה אחריתי, כשמואל דאמ' כל מרעין ידענא אסותיהו, בר ממן דכרוך ריפתא וגאני לאלתר ולא מסגי ארבע אמות, ומאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא, פיר' פגי תמרה קודם שיטעום כלום. ומאן דאסר מתנא דכיתנא אחרציה, לפיכך יהבינן ליה מיטה ומיטה.

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונותן מטה כו'. נ"ב דעת הרמב"ם שאינו נותן אלא אלו בלבד אבל לא שאר [כלים] שמסדרין בשעת גביה והרמב"ן וכשב"א כתבו דכל הסדור [דערכין] מסדרין לו ג"כ כאן ח"ש כדרך כו' ודעת הרא"ש דאין נותן לו כלום ומ"ש ונותן כו' קאי אשעת גביה וה"ה כל הסידור ח"ש (במתני') ומחזיר כו' ודעת הרמב"ן שמניחין לו כל הסידור כ"ל רק מה שא"ל לו תמיד כגון כר ומתרישה אינו מניח לו כי אם בעת שצריך ח"ש במתני' ומחזיר כו' והרמב"ם י"ל דכר לאו בכלל מצע וכן משמע בדבריו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' לז ס"ק נה):

לעזי רש"י

פולטר"א [פילטר"א]. לְבֵד.

רבינו חננאל

ודחינן לא שלוח בית דין כמלוה, דדרוש הכי בחרץ תעמד זה המלוה והאיש שהוא שלוח בית דין בחרץ כיוצא בו, ואשר אתה נושה בו זה הוא הלוה הוא יוציא אליך את העבוט החוצה. תא שמע אם חבל תחבל שלמת רעך בשלוח בית דין הכתוב מדבר וכול', ופרקינן תנאי היא. ג) **דתניא שלוח בית דין שבא למשכן** נכנס לביתו וממשכנו, ולא ימשכננו דברים שעושין בהן חיי נפש, ונותן מיטה, ומיטה ומצע לעשיר, ומיטה ומפץ לעני, וכול'. ושנינו בערכין פרק שום היתומים (כג:) אע"פ שאמרו חייבי ערכים ממשכנין, נותן לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש ומיטה מוצעת וסנדליו ותפיליו, אבל לא לאשתו ולא לבניו, אם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין, חרש נותנין לו שני מעצדין ושתי מגירות, ר' אלעזר אומ' אם היה איכר נותן לו צמדו, חמר נותנין לו חמורו, ומפרשי בגמרא בהא דר' אלעזר, ורבנן הנהו ג) כלי אומנות נינהו, כלומר הצמד והחמור נכסים הן, ואין

ג) תוספתא פ"י ה"ג, ב) [עי' שבת מת.], ג) פי' אמות וכן פי' רש"י לעניל סד. ד"ה בני גרמידא, ד) [שבת קכח.], ה) שבת קכו:, ו) שבת קיא., ז) כתובות קח., ח) [פי' כמין מפרק היא ומתכך כה בשמו במתקן עליון ערך מתרס וע"ל עמוד ג' כתוב' סד"ה ואם הממרישה], ט) [דברים כד], י) [ויקרא כז], כ) בנ"ר כתוב, למשכב, ל) [לעיל ע"א], מ) [ולינגזו כל"ל], נ) [עי' תוס' כתובות סה. ד"ה ונותן מילגו בתוכן אחר],

---

תורה אור השלם

1 אם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמֹת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ:
שמות כב כה

2 כִּי תַשֶּׁה בְּרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:
דברים כד י

3 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה:
דברים כד יא

מוסף רש"י

לא את הלוף. מין קטניות שאינו ראוי מי אפילו לבהמה (שבת קכו:). שהוא מאכל לעורבין. כגון עגירים שמגלגין עורבין לגדולה (שם). סכין שמן ורד על גבי מכותיהן בשבת. ולא גזר משום שחיקת סממנין (שם).

מוסף תוספות

א. אע"ג דגבי סדור בערכין. תוס' הרא"ש. ב. י"ל. תוס' הרא"ש. ג. בתוס' הרא"ש ובני"י הגרסא, לו. ועי' מהרש"ל. ד. אע"פ שאין לו נותנין לו משלו לקנות. תוס' הרא"ש. ה. דאקרא. תוס' הרא"ש. ו. דאמתניתין הוה ליה לאקשויי. ר"פ. ז. בשלמא השבת העבוט מלבוש וכסות המצילו מצער וצינה מסתבר שהתורה צותה שבשביל חובו לא יצערנו המלוה ויעשה עמו צדקה וגמילות חסד, אבל אצטלא בת מאה מנה. תוס' הרא"ש. ח. ריכול להחליפה באחרת. ר"פ. ט. [ו]מסתבר שיאמר לו לאו עלי רמית להלבישך בגדי כבוד ותפארת. תוס' הרא"ש. י. דכל ישראל בני מלכים ולא חלקה תורה בין מעונג לשאינו מעונג. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

איברא. בתמיה: **עליה רמי.** שיהא לו לדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו לדקה להלך לפניו: **מיכה מיכה.** גבי לוה ומלוה כתיב וכי יימוך אחיך ומטה ידו עמך[1] וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך[2]: **דבר זה שאלתי.** אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה ולא אמרו לי דבר: **ברם כך היתה שאילה.** אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש מימה יש ללמוד שאין מסדרין: **הרי עלי מנה לבדק הבית.** והשגת יד לא כתיב אלא בערכין[3] אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד ומה שיש לו גוזין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר: **מהו שיסדרו לו.** כשבאין למשכנו: **שמחזירין.** שמלוה מצווה להשיב לו את העבוט: **אין מסדרין.** להשאיר לו כלום משבח למכור לאחר שלשים: **נדר בערכך.** כי יפליא נדר בערכך נפשות (ויקרא כז) הקיש נדרים לערכין: **הוה נידון בכבודו.** היקש נדר לערכין להכי אתא שאם אמר דמי לבי אז לראשי אז כבידי עלי נותן דמי כולו אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו דמיו עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד להא מילתא אינעריך למיגמר נדר מערכין גבי ערכין כתיב (שם) ערכך נפשות אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כתוב אלא לנפש: **נידון בכבודו.** האבר נידון לפי כבודו שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו: **ויסדרו לב"ח.** גמרא קא פריך לה: **שמחזירין.** מיום אל יום את כלי הלריך לו: **אינו דין שמסדרין.** כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו כגון מטה ומפץ והנך דאמר בערכין (דף כג:): **ואידך.** תנא קמא דמתני' דאמר מסדרין לבעל חוב דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו הא לו מחזיר לעולם: **האי.** הוא דכתיב בערכין[4] דרש ליה עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו שאם הערך עצמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד אלא נותן ערך עשיר: **ויחזירו בהקדש.** העבוט עד שלשים יום:

הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין. ולא"ת ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין ויש לומר דמה לערכין שהם קלים ואינן נוהגים אלא בחלש ובכן ברית ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מכן חדש אבל הקדש חל על כל דבר: **ואידך** ההוא לנדון בכבודו הוא דאתא. ולא"ת מ"מ נילף

איברא עליה קרמי משום שנאמר [1]ולך תהיה צדקה איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב מי גמר מיכה מיכה מערכין או לא ת"ש דשלח רבין באגרתי' דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו ר' יעקב משמיה [6]דבר פדא ור' ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק"ו מבעל חוב ומה ב"ח שמחזירין [3]אין מסדרין הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין ור' יוחנן אמר נדר בערכך כתיב מה ערכין מסדרין [8]אף הקדש מסדרין ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין [3]בנידון בכבודו [3]אף הקדש נידון בכבודו ויסדרו בב"ח ק"ו מערכין ומה ערכין [7]שאין מחזירין מסדרין בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין אמר קרא [2]ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב"ח ואידך [7]הא'[8] עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל וחומר מב"ח ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא [1]ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתי' [3]ואכלת ושבעת וברכת וגו' אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין[9] גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי ב"ח כתיב [4]וכי ימוך אחיך מנין

ומיסור הנאה יליף מק"ו מערלה ואית דדרים בג"ש [6]לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה לא דמי להכא אפילו יהא הקישא וק"ו כמו ג"ש וק"ו דאפילו מאן דיליף התם ק"ו מני סבר הכא דאין הקישא למחצה דהתם ע"י ק"ו אין סותר ג"ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שיצא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה[ג] ומאן דלא יליף איסור הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא אבל הכא מודה דעבדינן ק"ו למסדרין כיון דמתוקה ההיקש למילתא אחריתי ול"ע דבהרבה מקומות בת"כ ובגמרא שרוצה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג"ש לד"ח ואת"ת דאמרינן בערכין בפרק קמא (דף ד:) לאש חמור זה הקדש לאש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר דיון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח כאן בקדשי בדק הבית [6]דהכא מיירי בקדשי מזבח. ר"י:

מה ערכין נידון בכבודו. פי' בקונטר' דדרשינן מנפשות ואת"ת מה לריך קרא דמאי שנא מזבחין[7] דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד וה"נ יש לנו לשום כמה הוא שוה באבר שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלא ממנו דהיינו ערך כולו דאינו שוה כלום אם היה נוטל אותו אבר וי"ל [8]דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאין שמין [9]בערכין אומד של נזקין אלא שמין אותו כאילו היתה ידו מוכתבת לרבו ראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאז [7]ממגנה העבד ושוה הרבה פחות וה"נ [7]אין שמין באבר שהנשמה תלויה בו אי לאו דכתיב נפשות: **מה ערכין שאין מחזירין מסדרין.** ולא"ת כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור המפורש במשנה[8] אי"כ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי לרכו ומה יחזיר לו עוד[9] ואותו"ת דכשנוטל ממנו בתורת פרעון[7] אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דמייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין[11] ושייך חזרה:

ואידך עד שיהא במכותו כו'. פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני' ולפי ר"ת [8]לקמן דרבנן דמתניתין מני סברי דאין מסדרין ל"ל ואידך היינו הני[12] דאיבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב אי נמי בריתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו** מתחילתו ועד **סופו.** [13]למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כרבי יהודה דבפרק השיג יד (שם דף יח:):

מהו שיסדרו בבעל חוב. [9]פסק ר"ת בספר [8]הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתני' מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח [7]וקי"ל (ב"ק דף סט.) הלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה [10]ולא מצינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבוה דאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא"ל גמר מיכה מיכה מערכין גרלה לר"ת דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מנליה למאן דאית ליה מסדרין[10] וכן גרים בה"ג וכן נראה דאי כגי' הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא ודאי מנין גרם ולעולם אין מסדרין ס"ל ובפ' השיג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני [7]דר' יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו[11] אבל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב דדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדרשי לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים ויש לדמות[10] דדרשינן הוא ולא אשמו כדדרשינן לעיל[5] ועוד הביא לראיה דאמרי' בפ"ק דב"ק (דף יח: ושם ד"ה אפילו) מיניה ואפילו מן גליתא דעל כתפיה[3] וכי תימא דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלמא זוזא ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזא לה ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל ועוד דפסיק רב אלפס[14] בפרק שמנה שרצים (שבת דף קיח.) כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ומיהו אמרינן התם דפסיק כר"ש ולא מטעמיה[15] ורבנן דמתני' נמי מני סברי דאין מסדרין[16] ומיירי

קמב א מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' טו סמג עשין קלא:
קמג ב מיי' שם פ"ב הל' ו:
קמד ג מיי' שם הל' ד:
קמה ד מיי' שם פ"ג הל' יד סמג שם:
קמו ה מיי' שם הל' ה:

מוסף תוספות

א. נקט, ומרגלית לא כתיבא בהקישא דנדר בערכך נפשות ואפ"ה מקיש להו. תוס' הרא"ש. ב. דבהכי פליגי אמוראי מר סבר. תוס' הרא"ש. ג. וגלי לן ק"ו דגמרינן מקדשים ולא מנבילה. תוס' פסחים כד: ד"ה אמרת. ד. [ד]אמרינן בהחובל (ב"ק פג.). תוס' הרא"ש. ה. דאומד הדקדש אינו דומה לאומד יד דנזקין. תוס' הרא"ש. ו. היה. תוס' הרא"ש. ז. הייתי אומר. תוס' הרא"ש. ח. בערכין פרק שום היתומים (כג:) שמניחין לו מזון שלשים יום וכסות י"ב חודש ומטה מוצעת וכלי אומנותו. תוס' הרא"ש. ט. ואין לומר באותן שאין צריך להן דא"כ גם להחזיר א"צ כדאמרינן בשמעתין (בע"ב) עשיר ישכב בעבוטו, וליכא למימר דסדור וחזרה חד הוא דמה שמסדרין נוטל בעת שאין צריך ומחזירו כשהוא צריך דהא אמרינן בשמעתין דערכין מסדרין ואין מחזירין וכן בהקדש לר' יוחנן. פסקי הרא"ש סימן מ"ז. י. לא שייך השבה [ולכן]. ר"פ. יא. ונוטל הכל. תוס' הרא"ש. יב. אמוראי דלעיל. תוס' הרא"ש. יג. פירש הקונטרס כגון עני והעשיר קודם שיערינכו הכהן וכו' ולא דק דלישנא עד סופו לא משמע כן אלא. ר"פ. יד. דקתני מכאן ואילך מוכרן בב"ד אפילו כשלקחו בתורת משכון. פסקי הרא"ש סימן מ"ז. טו. ואשכחן נמי אמוראי דאמרי בהדיא אין מסדרין. תוס' הרא"ש. טז. אבל איהו ס"ל דאין מסדרין. תוס' הרא"ש. יז. דרבנן אמרי עני והעשיר מביא ערך עשיר אבל עני והעשיר וחזר והעני מביא ערך עני ור' יהודה פליג עלייהו. תוס' הרא"ש. יח. ורבנן לא דרשי הכי. תוס' הרא"ש. יט. [ד]זו אינה ראיה, דאפשר. תוס' הרא"ש. כ. דאלמא אין מסדרין. מ"מ. כא. בשטמ"ק גרס בתוס': "דפסקי רב" וכן הוא בתוס' הרא"ש, ובזה מיושב קושיית מהרש"א. כב. היינו דוקא אליבא דרב דפסק בהלכות שבת כרבי יהודה אבל ר' יוחנן ושמואל דפסיק כרבי שמעון וקיימא לן דהלכתא כוותייהו סבירא להו דהלכתא כרבי שמעון מטעמיה. טמ"ק בשם תוס' שאנ"ק. כג. דאי לא תימא הכי אמאי לא מייתי ראיה [על] אביא דהכא מרבנן דמתני' דסברי מסדרין כדפירש"י, אלא ודאי [על כרחך] דמצו סברי דאין מסדרין. תוס' הרא"ש.

תורה אור השלם

1 וְשָׁב הַעֲבוֹט לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֻךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג
2 וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֶר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן:
ויקרא כז ח
3 וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י
4 וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ:
ויקרא כה לה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואידך ההוא וכו' דמשמע לדבר:
(ב) בא"ד בנ' זוזים שנאמר ונתן את הערכך פיוס:
(ג) בא"ד חדא מינייהו נקט אלמא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואידך ההוא כו' וצ"ל דבבא דק"ו. עיין בטורות דף לג ע"א תוס' ד"ה וכ"ש:

רבינו חננאל

מה ערכין נדון בכבודו. יש מי שגורס בכבודו. כלומר בערכין כל א' לפי כבודו, כך בהקדש אם יאמר דמי עלי שמין לפי כבודו, ומשנה שלימה שנינו (ערכין יג:) יש בערכין להקל ולהחמיר. כיצד א' שהעריך את הנוה שבישראל, וא' שהעריך את הכאור שבישראל, נותן כ' סלעי'. אמר הרי דמי עלי נותן את שיוויו. הנה בפ' אין דין זה כדין זה. ויש מי שגורס בכבודו. וזה פי', גמר נדר נדר מערכין, מה בערכין נדון כלו בכבודו, כלומר אם יאמר ערך כבדי עלי הקדש, נדון בכולו. כך אם ידור נדר ויאמר דמי כבדי עלי הקדש, נותן דמי כולו. דתנן בפ' האומר משקלי עלי (ערכין כ.) ערך ראשי עלי וערך כבדי עלי, נותן ערך כלו. זה הכלל כל דבר שהנשמה תלוי בו נותן ערך כולו. **אשכחיה רבה בר אבוה** לאליהו דקאי בבית הקברות, אמ' ליה מהו שיסדרו בבעל חוב, אמ' ליה כתיב בערכין ואם מך הוא מערכך, וכתיב בבעל חוב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, וגמר מיכה מיכה מערכין וכולי'.